

УДК 811.111'272.42'373

Германські мови

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СЕМІОТИКО-АФЕКТИВНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

ГРЕЙМАСА-ФОНТАНІЙ З ПОЗИЦІЙ

ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ГРАМАТИКИ

Заслонкіна А. В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу

Чернівецький національний університет

вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна

orcid.org/0000-0002-9446-3975

a.zaslonkina@chnu.edu.ua

*До ситуації спостереження картини світу та формування образу світу входить комплексний когнітивний феномен сприйняття. На рівні семіотичної об'єктивації концептів як комунікативного втілення фізичних (тілесних) і змістових (когнітивних, валоративних, емоційних) характеристик сприйнятої інформації у площині тексту та дискурсу вибудовується тимічна категорія. Лінгвосеміотичним ресурсом тимічної категорії у сучасній англійській мові є серія номінативно значущих інформативних одиниць сфери комунікації – тимічна лексика із триконцептуальною специфікою, а саме: триада концептів *SENSE : FEELING : EMOTION*.*

*Тлумачення фактів сприйняття, яке концептуалізується на різних своїх етапах, базується на конвенціональних ситуативних структурах концептуальної тимічної інформації – фреймах. Враховуючи, що знання, структуровані у фрейми, накладають когнітивне обмеження на процес сприйняття текстів, визначено регуляторні межі предикативної валентності між лексемами-іменами триади концептів *SENSE : FEELING : EMOTION* у діапазоні одного речення – міру зв'язку. Словом-домінантою диктуму пропозиції тимічно маркованого висловлювання обрано тимічне дієслово *to feel*, зважаючи на його доведену пріоритетність як засобу передачі голістичного спостережуваного. З'ясовано, що тимічні процеси пов'язані часовими значеннями, які належать до цілісного періоду часу, тобто, таксисними відношеннями.*

*Семантичну і граматичну адаптацію виразників триади концептів *SENSE : FEELING : EMOTION* до дискурсного контексту забезпечують такі стадії: ініціальна фаза (миттєве сприйняття), осердя (емоційне, міжособистісне сприйняття), термінальна фаза (розпізнання). Комплексний фрейм „Дехто реалізує / не реалізує власну сенсорно-перцептивну здатність, сприймаючи декого / децо, внаслідок чого чуття конвертується / не конвертується у почуття” систематизує кілька тимічних концептів,*

конкретизує релевантну для сприйняття тексту концептуальну тимічну інформацію, організації якої властива жорстка структурованість. Умовою текстової актуалізації даного фрейму є наявність тимічного суб'єкта-істоти / тимічного квазісуб'єкта-неістоти / тимічного суб'єкта-спостерігача, медіатора тимічної інформації й тимічного об'єкта / антиоб'єкта.

Ключові слова: дискурс, категорія, концепт, таксис, фрейм.

GREIMASSIAN SEMIOTICS OF THE SENSIBLE REINTERPRETED FROM THE PERSPECTIVE OF FUNCTIONAL GRAMMAR

Zaslonkina A. V.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of

Communicative Linguistics and Translation

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Kotsiubynskyi Str., 2, Chernivtsi, Ukraine

orcid.org/0000-0002-9446-3975

a.zaslonkina@chnu.edu.ua

Conceptualization of various details of objective reality by linguistic consciousness is determined by the polymodality of perception which involves the unity of emotional, volitional, intellectual, and physical states. Therefore, the human cognitive activity results in the formation of a clear-cut category which generalizes and classifies the knowledge structures about perceptual, cognitive, and emotional facets of perception evolving around the accumulation of their similarities. The conceptual triad SENSE : FEELING : EMOTION composes the semiotic space of the so-called thymic category in modern English due to the fact that the verbal forms “sense”, “feeling”, “emotion” as well as their paradigmatic groupings correlate with the knowledge structures relevant to perceptual, cognitive, emotional aspects of perception.

The conceptualization of perception is based on conventional situational structures of thymic information; the latter are recognized as frames. With regard to the fact that the units of knowledge organized into frames impose cognitive restraints on the process of texts perception, the valency index of the objectified components of the conceptual triad SENSE : FEELING : EMOTION was determined within one sentence. Considering the testimony of the predicative valency exponents, the concept FEELING proved to be both semantically and lexically most interpretive. It was also revealed that, when conceptualized in the discourse, the thymic processes are bound by the temporal relations.

Semantic and grammatical adaptation of the objectified components of the conceptual triad SENSE : FEELING : EMOTION to the context of discourse is

provided by the following stages: the initial one (instantaneous perception), the core one (emotional, interpersonal perception), and the terminal one (recognition). The complex frame "Someone realizes / does not realize their individual sensory-perceptual ability by perceiving someone / something with the upshot that sense converts / does not convert into feeling" was devised. The frame actualizes in a text provided that the former comprises: the thymic subject – living being / the thymic quasi-subject – non-living being / the thymic subject – observer, the thymic information mediator and the thymic object / anti-object.

Key words: *category, concept, discourse, frame, temporality.*

Антропоцентрична та когнітивна парадигми мови постулюють взаємозумовленість світосприйняття, будови мови та образу світу. Образ світу є складовою слова, формотворчим базисом мовної свідомості та семантики. Смысл мовного вираження пов'язаний також із глибинною структурою сприйняття: сутність мови є перцептивно-когнітивною, адже мовний матеріал постачає інформацію про світ та людину в ньому. З-поміж лінгвістичних засад світосприйняття особливо знаменною є неможливість дискретної концептуалізації його перцептивного, когнітивного та емоційного аспектів у мовні форми. Цебто когнітивно-дискурсивна парадигма сучасної лінгвістики доповнюється антропоцентричною парадигмою, що спрямовує наукові пошуки на розгляд категорій спостерігача і спостережуваного.

Когнітивну взаємодію останніх (перцептивну, когнітивно-рефлексивну і когнітивно-емоційну) відображає наївна картина світу. Вона формується у свідомості носія мови в ході безпосереднього пізнання реальної дійсності. Під впливом класичних положень теорії системи-аутопоези Матурана – Варели [1] склалося декілька напрямів, у фокусі уваги яких перебувають закономірності сумісності та узгодження у свідомості спостерігача перцептивних, гносеологічних, емоційних процесів, а також лінгвістичного досвіду.

Зокрема, *корпоральна семантика* (А. Damasio [2], G. Fauconnier [3], P. Gärdenfors [4]) та *інтеграційна теорія пізнання* (А. П. Мартинюк [5], R. Poznanski [6]) увиразнюють граничну роль тіла й емоцій для когнітивних процесів; у межах *когнітивно-біхевіористського вчення* (N. Power, G. Beattie, & L. McGuire [7]) актуальними є студії, спрямовані на вивчення екстеріоризованих емоцій та поведінкових реакцій, які зумовлені

когнітивними операціями. Факти взаємозв'язку когнітивних структур (сприйняття, мови, мислення та дії) у процесі пізнання світу людиною перебувають у центрі уваги *семіотико-афективної концепції* (А. Ж. Греймас, Ж. Фонтаній [8]), яка орієнтована на вивчення мовного і дискурсивного вираження тимічної (грец. *thymus* – такий, що стосується пристрасті та емоційності в межах тілесного простору людини) категорії (далі – ТК).

Теоретичне обґрунтування ТК як вербальної форми когнітивної діяльності мовної особистості, котра класифікує концептуальні структури на позначення перцептивних, емоційних, а також когнітивних аспектів сприйняття навколишньої дійсності, узгоджується з ідеями та висновками *репрезентуалістського* напрямку сьогоденної семіології (див., напр., [9]).

Сутнісні характеристики ТК формуються у наївній картині світу. З огляду на те, що у повсякденному житті людина послуговується концептами базового рівня (D. Bickerton [10], G. Lakoff [11], E. Rosch [12]), знання про ТК виводиться зі знання про елементарні (базові) концепти, що складають тріаду концептів SENSE : FEELING : EMOTION.

Попередніми напрацюваннями (див. [13]) встановлено, що член даного об'єднання FEELING є архісемою, або носієм найбільш змістовної мовної інформації про поняття *сприйняття* (*perceiving*) у сучасній англійській мові. Конституентам тріади властиві ієрархічні відношення та апроксимація симілятивних зв'язків, а також сингулярна та / або інтегрована участь у визначенні значної частини лексичного фонду сучасної англійської мови.

Виходячи з того, що вихідними принципами парадигми сучасної когнітивної лінгвістики є антропоцентризм та експланаторність, а не констатація, реальних мовно-мисленнєвих одиниць, інтерпретація ТК як сукупності знань (бази даних), концептуалізованих у мовні форми, зумовлює потребу в когнітивних операціях для реконструкції структур такої бази даних. Відповідно, залишаються відкритими питання, пов'язані з оптимізацією версії когнітивно-семантичного та дискурсивного аналізу тріади концептів SENSE : FEELING : EMOTION задля деталізації текстового ресурсу ТК.

Мета теперішнього дослідження полягає у конструюванні фреймової моделі висловлювань зі стрижневою тимічною складовою та в окресленні статусу її компонентів. Аналіз такого типу будується на теоретичній базі сучасної лінгвістики тексту, збагаченої даними *функціонального методу дослідження мови* [14, с. 52, 59]. *Функціоналізм* як методологія забезпечує дослідження мовленнєвої системи у ракурсі когнітивного чинника: фреймової проєкції мовної категоризації на дискурсивні структури, причому в межах поточних дослідницьких процедур фрейм позиціонується як уміщувач не лише мисленнєво-вербальної, а й концептуальної тимічної інформації.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

– встановивши потенціал сполучуваності складників тріади концептів SENSE : FEELING : EMOTION, провести морфо-синтаксичне діагностування, а саме поглиблене дослідження їхніх валентнісних можливостей;

– інтерпретувати закономірності аранжування складників тріади концептів SENSE : FEELING : EMOTION на рівні макропрагматики;

– систематизувати відношення тимічних процесів, пов'язаних часовими значеннями;

– укласти елементарну та комплексну фреймові композиції, які відтворюватимуть генезу процесу сприйняття, вербалізованого у дискурсі.

Об'єктом дослідження є ТК у сучасній англійській мові.

Предмет дослідження – когнітивні і дискурсивні характеристики тріади концептів SENSE : FEELING : EMOTION як концептуальної структури ТК у площині англійського писемного дискурсу.

Матеріалом дослідження стала структурна вибірка на основі текстів британського комп'ютерного національного корпусу бази даних The British National Corpus Database [15], електронної бібліотеки Questia [16], ілюстративного контенту онлайн словника Wordnik [17] та 47 романів сучасної англійської художньої прози [18]. Загальний обсяг вибірки становить 226355 слововживань.

Оскільки вербальні і концептуальні характеристики введеного до дискурсу слова поєднуються у структурі збереження знань, цебто у фреймі [19, с. 52], на стартовому етапі аналізу логічним видається конструювання інваріантного фрейму висловлювань з тимічною лексею / лексемами, а також класифікація його модифікацій у дискурсі. Суголосною із вищевикладеною позицією є думка К. С. Серажим [20, с. 153] про перспективність дослідження дискурсу шляхом створення репрезентаційних форматів стереотипних текстових ситуацій (фреймів), які інтегрували б знання, емоції та почуття.

Згідно з гіпотезою дослідження, якщо „будь-яка комунікація віртуально передбачає присутність тимічної категорії” [8, с. 74], видається логічним, що інтерактивний фрейм (у сенсі: такий, що заснований на співдії перцептивного, когнітивного, емоційного аспектів сприйняття), який синтезує увесь корпус концептуалізованих смислових ефектів ТК, може бути сформульований шляхом активації таких ключових понять: „сприйняттю відповідає інтелектуальний стан та діяльність, фізіологічним реакціям – емоції” [21, с. 366]. Лінгвістично такі зближення, за всієї розбіжності їх основ, уможлиблюють встановлення глибинної подібності зовнішньо різнорідних виразників тріади концептів SENSE : FEELING : EMOTION, створюючи перспективу для систематизації та інтеграції їх когнітивних описів.

На основі суб’єктно-об’єктної спрямованості обміну тимічною інформацією нами було укладено *елементарний* фрейм як макроструктуру стандартних, стереотипних співвідношень тимічного концепту з іншими концептами у ситуації, яка описує сприйняття: **„Дехто встановлює / не встановлює власні перцептивно-когнітивно-емоційні параметри взаємодії із кимось / чимось”**. Умови розгортання даного фрейму конкретизує мікроструктура, термінологічним відповідником якої є так званий „симулякр” (поняття на позначення знака, який насправді не має позначуваного об’єкта, що, на нашу думку, робить цей термін еквівалентним для опису ТК), а саме: **S_{obs} / S_{oper} – M_{thym} – O: I (S_{oper}) *felt* (M_{thym}) *that I, knew***

what they meant” (O) [15]. Така формула унаочнює твердження про те, що „текстові концептуальні структури найчастіше актуалізуються як пропозиції” [22, с. 26–27].

У цьому дослідженні симулякр розглядається як дискурсивна конфігурація, що виникає у процесі розгортання перцептивного простору шляхом модальних навантажень, що приписуються першому компонентові симулякру, або **тимічному суб’єктові**. У зв’язку з розширенням аналітичного потенціалу лінгвістичної метакатегорії „спостерігач” до класу семантичних актантів [23, с. 10], виправданою видається редуплікація (лат. *reduplicatio* „подвоєння”) тимічного суб’єкта, а саме: диференціація між суб’єктом-оператором (**S_{oper}**) та суб’єктом-спостерігачем (**S_{obs}**).

S_{oper} постає сенсibiliзованим (лат. *sensibilis* „чутливий, сприйнятливий”) актантом – безпосереднім учасником предикатно-актантної рамки (*He (S_{oper}) feels that pressure groups like ourselves are very positive because it gives him a bit of weight when he's arguing for things* [15]).

S_{obs} є фігуративним актантом, очевидцем ситуації, який долучає результати своєї перцептивно-інтерпретативної діяльності до дискурсивного ланцюжка. Так, у висловлюванні *if resistance is sensed during the closing cycle* [15] **S_{oper}** не фіксується як синтаксично підпорядкований, натомість іменник *resistance* наявний у перцептивному полі імпліцитного спостерігача, тобто **S_{obs}**. Водночас речення *It is felt that this is too small a sample to give a meaningful impact* [15] можна розцінювати як двосуб’єктне, оскільки у ньому паралельно функціонують генералізований **S_{oper}** (*it is felt = everybody can feel*) та **S_{obs}** як координатор споглядання, еквівалентний мовцеві.

Наступний конституент симулякру – **медіатор тимічної інформації** (**M_{thym}**) – розглядаємо як стабільно експліцитний втілювач лексикалізованих членів ТК сучасної англійської мови. *These sensors (M_{thym}) give a continuous weather picture* [15] – у цьому прикладі лексема *sensors*, окрім трансляції перцептивного аспекта сприйняття, своєю семантикою вводить до речення **S_{obs}** (діяча-істоту як партнера тимічної дії, що інтерпретує інформацію, надану

діячем-неістотою). Зустрічаються полікомпонентні (зокрема, бінарні) медіатори тимічної інформації, у яких домінантне слово супроводжує його семантичний дублет: *he (S_{oper}) was waving his sensor feelers (M_{thym}) suggestively* [24, с. 306] (S_{obs} робить акцент на чутливості щупальців суб'єкта-оператора, їх пріоритетності для сприйняття ним доквілля). Таким чином сучасні тенденції антропоцентризму забезпечують концептуалізацію тимічної інформації у дискурсі виключно людиною, попри можливу синтаксичну її відсутність.

Безперечно, позиції третього складника симулякру – **тимічного об'єкта (O)**, так само, як і тимічного суб'єкта, є облігаторними, втім вони можуть бути імпліцитними, якщо їхня значеннева вага є контекстно вивідною, напр.: *It has become fashionable of late for journalists (S_{oper}) to „emote” (M_{thym}) on television* [17] (тимічний об'єкт перебуває у пресупозиції у зв'язку з тим, що синтез семантичних характеристик S_{oper} „репортер-інформатор” та M_{thym} „емоційно реагувати” відтворює змістову насиченість O: „демонструвати глядачам перебільшену емоційність з приводу будь-якої новини”). Пор.: *He does „emote” a feeling about direction (O), he simply sounds like a dour economist, take a look if you don't believe me* [17] (тимічний об'єкт є експлікованим).

З іншого боку, тимічний об'єкт може набувати властивостей синтаксичного індексу, відтворюючи позиції координати, заданої тимічним суб'єктом: *Then the memories (O) came bringing the feelings (M_{thym}) that accompanied them, emotions (M_{thym}) charged with horror and fear and doubt and regret and a dozen other sensations (M_{thym})* [25, с. 160]. Подане речення ілюструє, як S_{obs} почергово розподіляє синтаксичні позиції елементів низки медіаторів тимічної інформації, одночасно узгоджуючи їх з O як своєрідним операндом тимічних смислів.

Підсумки аналізу предикативних валентнісних каналів (див. [26]) суголосні таким положенням: тимічний суб'єкт підпорядкований критеріям, вказаним предикативною валентністю, а предикативна валентність контролює синтаксичні особливості позицій складників симулякра. Тому доцільно встановити регуляторні межі предикативної валентності кількох тимічних

лексем, тобто міру зв'язку (сполучуваність) цих лексем в діапазоні одного речення. Міру зв'язку між словами-домінантами та словами-супроводжувачами підраховують за формулою: $M = \frac{n-1}{N}$, де M – ступінь зв'язку, n – кількість випадків вживання слова-супроводжувача в сукупності зі словом-домінантою, N – підсумкові дані (загальна кількість випадків фіксації слова-домінанти зі словами-супроводжувачами) [27, с. 171].

Враховуючи виняткову роль дієслівних предикатів для репрезентації перцептивно-когнітивно-афективної діяльності людини, доведена пріоритетність дієслова *to feel* як засобу передачі голістичного спостережуваного і стрижневого з-поміж усіх виразників тріади концептів SENSE : FEELING : EMOTION зачинателя валентнісного напрямку [26, с.142, 146], словом-домінантою диктуму пропозиції тимічно маркованого висловлювання було обрано базове тимічне дієслово *to feel*. Крім цього, дане дієслово найвиразніше демонструє сполучуваність із дериваційною базою імен концептоодиниць SENSE, EMOTION. Кількість випадків фіксації сполучуваності дієслова *to sense* з іменами концептоодиниць FEELING, EMOTION та дієслів *to emote* / *to emotionalize* з іменами концептоодиниць SENSE, FEELING в одиницях зберігання Questia і BNC не є достатньою для визнання їх словами-домінантами з метою укладання репрезентативної вибірки.

Інвентаризація консоціацій предиката *to feel* уточнює статус слова-домінанти у категоріальному апараті тимічних дієслів перспективою зіставлення словозмінних форм цього дієслова. Увагу привертають відношення тимічних процесів, пов'язаних часовими значеннями, які належать до цілісного періоду часу. Йдеться про функціонально-семантичну категорію таксису (всебічний огляд феномену представлено у Р. Якобсона [28, с. 111–112]).

Функціонально-семантичне поле таксису мовознавці витлумачують як єдність, яку утворюють різnorodові мовні засоби, поєднані семантикою часових відношень між діями-компонентами предикативних комплексів у

межах цілісного періоду часу. Відповідно, форму таксису складає, з-поміж іншого, лексична семантика дієслова. Як і М. Ю. Рябова [29], ми вважаємо домінантою поля таксису монопредикативне речення, семантично ускладнене додатковими пропозиціональними одиницями, що виступають у функції буттєвих актантів присудка, зокрема, різного роду номіналізаціями. Як це було проілюстровано (див. [26, с. 143]), базове тимічне дієслово *to feel* характеризує модифікація варіантів сполучуваності з супроводжувачами *emotion, sense* та їх дериватами.

Незмінну ознаку словозмінних форм дієслова у сучасній англійській мові В. В. Жуковська [30, с. 147–148] вбачає у категорії часу, представленій опозицією Non-Past (теперішній) – Past (минулий). Мовна об'єктивація словозмінних форм англійського дієслова в межах названої опозиції знаходиться у тісному взаємозв'язку зі словами-супроводжувачами. Для аналізу одержаних результатів серед слів-супроводжувачів обрано ті, що демонструють кількісно найвиразніший зв'язок із домінантою, а саме: іменники *sense, emotion* та прикметник *emotional*.

У цьому дослідженні темпоральний компонент таксису із тимічним предикативом іменуватимемо „аспектуально-таксисною ситуацією” (термін введений О. В. Бондарко [31, с. 236]) та ототожнюватимемо зі змістовою структурою речення, яка пов'язана з вербальним вираженням характеру протікання та розподілу у часі ланок переробки інформації як конструктивної когнітивної діяльності стосовно один одного. Йдеться про структурацію та часову організацію обробки спостережуваного.

Найпродуктивніша сполучуваність із базовим тимічним іменником *sense* (максимальний показник міри зв'язку 0,8) властива ядру аспектуально-таксисної ситуації FELT (словозмінна форма Past Indefinite Active). Натомість показник міри зв'язку консоціації FELT *emotion, emotional* є мінімальним: 0,03 та 0,04 відповідно. Словозмінна форма Past Indefinite Active вказує на тимічну дію, що відбулася у вже завершений часовий період, тобто, позбавлена такого показника, як тривалість.

Кількісно рівну міру зв'язку (0,5) прослідковуємо в іменника *sense* і ядер аспектуально-таксисних ситуацій *have / has / had been FEELING* (словозмінні форми Present / Past Perfect Continuous Active) та *FEEL, FEELS* (словозмінна форма Present Indefinite Active). Сполучуваність словозмінних форм Present / Past Perfect Continuous Active із лексемами *emotion, emotional* залишається невиразною: міра зв'язку становить відповідно 0,03 та 0,04. Ці словозмінні форми акцентують поступальні зміни (іншими словами прогрес) тимічної дії. На противагу цьому форма Present Indefinite Active, позначаючи поточний тимічний стан як характеристику особи, встановлює більшу міру зв'язку з лексемами *emotion, emotional* (0,1 і 0,08).

Найменш продуктивна сполучуваність іменника *sense* в аспектуально-таксисних ситуаціях, ядрами яких є *have / has / had FELT* (словозмінні форми Present / Past Perfect Active) та *is / are / was / were FEELING* (словозмінні форми Present / Past Continuous Active). Міра зв'язку становить відповідно 0,2 і 0,1. Словозмінні перфектні форми дієслів сприйняття допустимі винятково при смислового підкресленні завершеності дії, її результату, одночасно сполучаючи минулу тимічну дію із моментом говоріння. Показник міри зв'язку у консоціації *have / has / had FELT emotion, emotional* зростає до 0,1 і 0,2. Ідентичні показники й у консоціації *is / are / was / were FEELING emotion, emotional*. Словозмінні форми Continuous передають тимічні стани, властиві людині у поточний момент.

Використаний статистичний метод підрахунку міри зв'язку підтверджує той факт, що реалізація граматичних властивостей базового тимічного дієслова *to feel* впливає на його сполучувальні властивості. У межах висловлювання семантичний зміст предиката *to feel* „інвестується” в тимічно марковану лексему, за умови її відповідності регламенту сполучуваності даного дієслова. Варіації одиниць семантичного інвестування вказують на можливий розподіл перцептивного, когнітивного та емоційного смислових аспектів ТК при сприйнятті тексту.

З огляду на те, що „аспектуально-таксисні ситуації з елементами обумовленості позначають послідовність дій у контексті” [31, с. 276], на рис. 1 експліцитно схематизована жорстко структурована послідовність організації тимічної інформації у типовій ситуації, яка описує сприйняття. Ця структурна організація задає рамки допустимих тлумачень тимічно маркованої ситуації в англійському тексті.

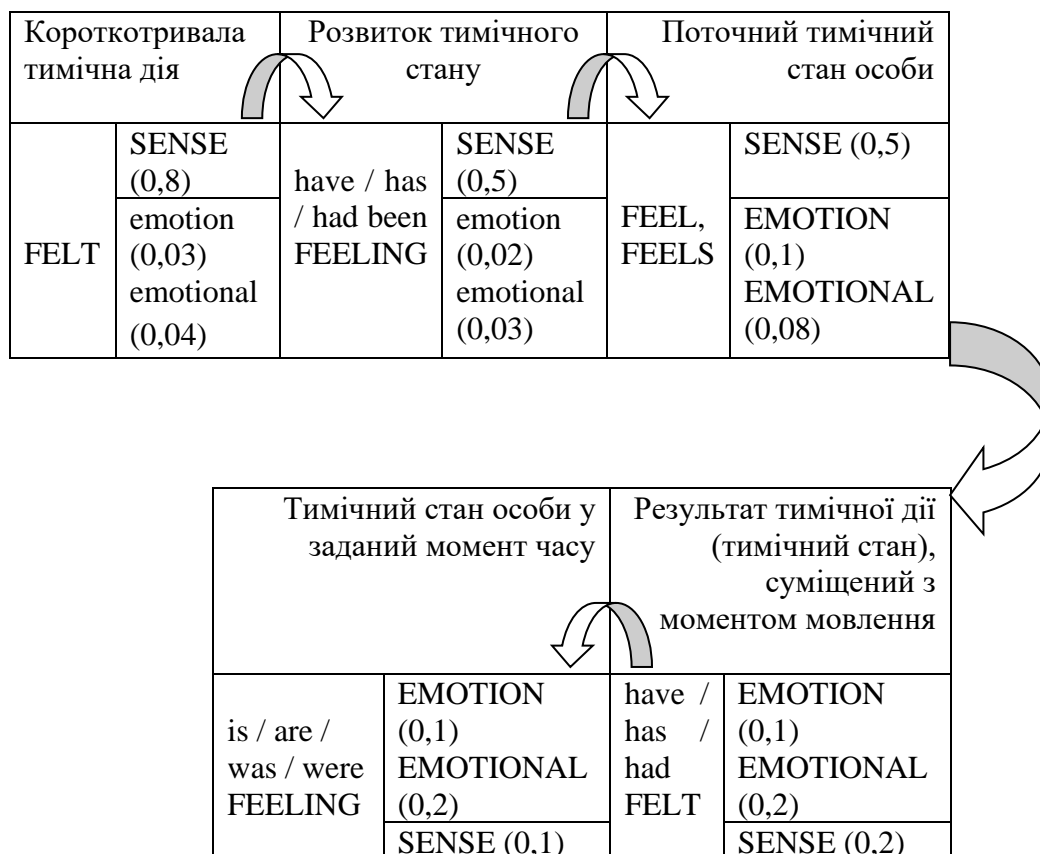

Рис.1 Схема черговості блоків тимічної інформації у аспектуально-таксисному ракурсі

Таким чином, ініціальною фазою актуалізації концептуальної тимічної інформації у дискурсі постає консоціація FELT :: SENSE (миттєве сприйняття, що відповідає прямому сприйняттю, виділеному У. Найсером [32, с. 225]); осередям дискурсивної актуалізації концептуальної тимічної інформації є низка консоціацій have / has / had been FEELING :: SENSE, FEEL, FEELS :: SENSE, EMOTION, EMOTIONAL, have / has / had FELT :: EMOTION, EMOTIONAL, SENSE (послідовність етапів формування емоційного ставлення, що відповідають міжособистісному сприйняттю [32, с. 225]); а її термінальною фазою є консоціація is / are / was / were FEELING :: EMOTION, EMOTIONAL,

SENSE (когнітивно-емоційна обробка спостережуваного, коли тривалість організації попередніх етапів не враховується, натомість активізується попередній досвід і знання – розпізнавання ментальних репрезентацій [32, с. 225]).

На цій підставі аргументованим видається твердження, що мотиваційний рівень мовної особистості як концептоносія реалізується у ціннісній вибірковості концептуального моделювання актуального проекту висловлювання. Формуючи мовний зміст та відображаючи дійсність (ключові компоненти комунікативної ситуації), подібне висловлювання може втілювати комунікативний намір мовця в *комплексних* фреймах.

В *елементарному* фреймі факт сприйняття стандартно визначається тимчасовим концептом із семантикою сенсibiлізації (у значенні: чуття, одержаного за посередництвом тіла [8, с. 24]). У *комплексному* фреймі, згідно з підрахунками міри зв'язку, факт сприйняття доповнюється експліцитним вираженням епістемічної кваліфікації компонента знання в аспекті його індивідуального сприйняття, тобто емоційним планом оцінки. Схеми *комплексного* фрейму „Дехто реалізує / не реалізує власну сенсорно-перцептивну здатність, сприймаючи декого / дещо, внаслідок чого чуття конвертується / не конвертується у почуття” систематизує кілька тимчасових концептів, водночас накладаючи когнітивне обмеження на процес цілісного розуміння тимчасової інформації.

Зважаючи на викладене вище, симулякр речення *She (S_{oper}) was rigidly controlling herself, her face showing no emotion (M_{thym}) whatever, but he (S_{obs}) could sense (M_{thym}) the feelings that were simmering beneath her outer show of composure (O)* [33, с. 55] є комбінованим, причому медіатор *emotion* здійснює семантичне інвестування в імпліцитний тимчасовий об'єкт (ступінь вираження, причина потенційних емоцій). Проте наративні дейктичні одиниці *no* і *whatever* мінімізують вірогідність ідентифікації об'єкта емоцій, перетворюючи його на антиоб'єкт. Медіатор тимчасової інформації *sense* семантично інвестує іменник *feelings* (тимчасовий об'єкт), семантика якого

втрачає когнітивну маркованість, натомість набуває емоційну, синонімічну іменникові *emotions*.

Аналогічно у реченні *She felt a mounting sense of triumph (O) at taking money home to Paul* [15] в межах тимічного об'єкта семантика сенсифікації конвертується у функціонально-семантичну категорію модальності. S_{obs} об'єктивує власну кваліфікацію тимічної ситуації: *a mounting sense of triumph* трактуємо як псевдосенсифікацію, тобто реальну емоцію суб'єкта-оператора. Однак висловлювання *but I (S_{oper}) don't remember ever feeling (M_{thym}) any sense of cold or discomfort (O), except when I got chilblains* [15] не вкладає емоційні смисли безпосередньо в тимічний об'єкт. Останній семантично інвестує емоційне ставлення S_{oper} до медіатора *feeling*, причому інтенсифікатором емоційності останнього постає прислівник *ever*.

Зазначимо що, тимічний об'єкт здатний спроектувати семантичне інвестування на суб'єкт, як, наприклад, у такому реченні: *Then, as his emotions (O) began to respond to the sense of the design (O), lured inside by clever signal-strands (S), the whole crept into focus, a weird and vivid picture of a forest scene* [34, с. 41]. Рівнозначний оповідачеві суб'єкт-спостерігач вербально встановлює об'єкт власного споглядання *emotions*, рівновіддалений від контекстно-вивідного суб'єкта-оператора *he*. Паралельно у реченні фігурує ще один тимічний об'єкт: *sense of the design*, уведений в дію неістотою *signal-strands* – квазісуб'єктом. Отже, у міру розгортання симулякра тимічний об'єкт *emotions* інвестується в квазісуб'єкт, причому останній набуває повноцінного семантичного та синтаксичного визначення. Результатом цього є ефект відчуження тимічного суб'єкта від тимічного об'єкта, своєрідна тимічна криза.

Як уже було зазначено, симулякр може містити замість об'єкта антиоб'єкт, індексами якого слугують дейксиси – наративні заперечення, напр.: *However, Chopra had felt nothing* [15]. До того ж антиоб'єкт може супроводжуватися експлікаторами-уточнювачами: *He felt nothing for Emmie* [15] (перцептивний простір S_{oper} не порушено, існує емоційна лакуна лише стосовно однієї особи); *I sensed nothing to harm me on the island* [15] (S_{oper}

аналізує сприйняту інформацію та не вбачає у ній небезпеки для себе); *Ronni sensed nothing would shock him* [15] (із комплексу можливих варіантів розгортання подій S_{oper} не в змозі обрати тієї, що зробить його емоційно нестабільним).

Резюмуючи, зазначаємо, що тріада концептів SENSE : FEELING : EMOTION актуалізується у дискурсі в елементарних та комплексних фреймових композиціях, які, у свою чергу, конкретизує тимічний симулякр. Поліінгредієнтність симулякра є фіксованою: тимічний суб'єкт-істота / тимічний квазісуб'єкт-неістота / тимічний суб'єкт-спостерігач, медіатор і тимічний об'єкт / антиоб'єкт. Комплексний фрейм конкретизує релевантну для сприйняття тексту концептуальну тимічну інформацію, організації якої властива жорстка структурованість.

Перспективним напрямом дослідження, який може стати суттєвим доповненням до функціонального методу, є опис тимічних складових мовленнєвих актів. Якщо витлумачувати останні як висловлювання, в яких всі складники утворюють національно-мовний вербалізований продукт, що охоплює, з-поміж іншого, ще й фізичну, емоційну, інтелектуальну діяльність, площина мовленнєвих актів може слугувати смисловим полем для ТК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матурана У., Варела Ф. Древо познання : монографія. Москва : Прогресс-Традиция, 2001. 224 с.
2. Damasio A. *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. New York : Harcourt Brace, 1999. 386 p.
3. Fauconnier G., Turner M. *Mental Spaces: Conceptual Integration Networks*. *Cognitive Linguistics : Basic Readings* / edited by Dirk Geeraerts. Berlin, 2006. P. 303–371.
4. Gärdenfors P. *Conceptual Spaces: The Geometry of Thought*. Cambridge : MIT Press, 2000. 308 p.
5. Мартынюк А. П. Лингвистика эмоций в интеграционной перспективе. *Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс* : тези доповідей

Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О. П. Воробйової, КНЛУ, м. Київ, 27 вересня 2012 р. Київ, 2012. С. 10.

6. Poznanski, R. Towards an integrative theory of cognition. *Journal of Integrative Neuroscience*. 2002. № 04. P. 145–156. DOI: <https://doi.org/10.1142/S0219635202000086>

7. Power, N., Beattie, G., & McGuire, L. Mapping our underlying cognitions and emotions about good environmental behavior: Why we fail to act despite the best of intentions. *Semiotica*. 2017. № 215. P. 193–234. DOI: <https://doi.org/10.1515/sem-2016-0035>

8. Греймас А. Ж., Фонтаний Ж. Семиотика страстей. От состояния вещей к состоянию души : монография. Москва : ЛКИ, 2007. 336 с.

9. Кравченко А. В. Знак, значение, знание. Очерк когнитивной философии языка : монография. Иркутск : ОГУП „Иркутская областная типография № 1”, 2001. 261 с.

10. Bickerton D. Language and species. Chicago : University of Chicago Press, 1990. 305 p.

11. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought. New York : Basic Books, 1998. 624 p.

12. Rosch E., Lloyd Barbara B. Cognition and Categorization. Hillslade, NJ : Lawrence Erlbaum, 1978. – 328 p.

13. Заслонкіна А. В. Семіотичний простір тимічної категорії в сучасній англійській мові. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці, 2016. Вип. 11–12, Ч. 1. С. 222–226.

14. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

15. The British National Corpus Database : Британський комп'ютерний національний корпус бази даних. URL: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/> (дата звернення: 20.09.2020).

16. Questia : Електронна бібліотека. URL: <http://www.questia.com/> (дата звернення: 18.09.2020).

17. Wordnik : Добірка лінгвістичних словників сучасної англійської мови.
URL: <http://www.wordnik.com> (дата звернення: 18.09.2020).

18. Библиотека современной англоязычной литературы : в 47 томах / D. Adams, P. Anderson, P. Anthony и др. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. Систем. вимоги : Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 98/Me/2000/XP.

19. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі : монографія. Київ : Грамота, 2004. 304 с.

20. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : монографія. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2002. 392 с.

21. Апресян Ю. Д. Избранные труды : в 2 томах. Москва : Языки русской культуры, 1995. Т. 2 : Интегральное описание языка и системная лексикография. 767 с.

22. Остин Дж. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике. Теория речевых актов*. 1986. Вып. 17. С.22–130.

23. Верхотурова Т. Л. Лингвофилософская природа метакатегории „Наблюдатель” : автореф. дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.19. Иркутск, 2009. 36 с. URL: <http://www.dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-filologiya/a444.php> (дата звернення: 08.09.2020).

24. Brin D. *Infinity's Shore*. New York : Spectra, 1997. 688 p.

25. Brooks T. *The Elf Queen of Shannara*. New York : Random House USA Inc, 1993. 368 p.

26. Zasloukina Anna. The Conceptual Outline of Perception in Terms of Greimassian Semiotic Theory. *Advanced Education*. 2018. № 9. P. 140–147. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.109782>

27. Методи аналізу тексту : зб. наук. праць / за ред. В. В. Левицького. Чернівці : ЧНУ, 2009. 350 с.

28. Якобсон Р. О. В поисках сущности языка. *Семиотика : Антология* : сб. науч. тр. Москва – Екатеринбург, 2001. С. 111–126.

29. Рябова М. Ю. Временная референция в английском языке : дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.04. СПб., 1995. 459 с. URL: <http://www.dslib.net/germanskie-jazyki/vremennaja-referencija-v-anglijskom-jazyke.html> (дата звернення: 05.09.2020).

30. Жуковська В. В. Взаємозв'язок лексико-семантичних та граматичних характеристик англійського дієслова. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. Вип. 23. С. 147–150.

31. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис : монография. СПб., 1987. 348 с.

32. Neisser U. Multiple Systems: A New Approach to Cognitive Theory. *The European Journal of Cognitive Psychology*. 1994. Vol. 6. № 3. P. 225–241.

33. Bova B. Star Brothers. New York : Tor Books, 2010. 350 p.

34. Piers A. Chthon. Bloomington : Xlibris, Corporation, 2000. 248 p.

REFERENCES

1. Maturana, U., Varela, F. (2001). *The Tree of Knowledge* [Drevo Poznaniia]. Moscow: Progress-Traditsiia.

2. Damasio, A. (1999). *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. New York: Harcourt Brace.

3. Fauconnier, G., Turner, M. (2006). Mental Spaces: Conceptual Integration Networks. *Cognitive Linguistics : Basic Readings*, 303–371.

4. Gärdenfors, P. (2000). *Conceptual Spaces: The Geometry of Thought*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

5. Martyniuk, A. P. (2012). Linguistics of emotions in the integrated perspective [Lingvistika emotsyj v integratsyonnoj perspektive]. *The world of emotions reflected in cognition* : Abstracts of the scientific conference devoted to Prof. Vorobjova's jubilee, 10.

6. Poznanski, R. (2002). Towards an integrative theory of cognition. *Journal of Integrative Neuroscience*, 01, 145-156.

<https://doi.org/10.1142/S0219635202000086>

7. Power, N., Beattie, G., & McGuire, L. (2017). Mapping our underlying cognitions and emotions about good environmental behavior: Why we fail to act despite the best of intentions. *Semiotica*, 215, 193-234. <https://doi.org/10.1515/sem-2016-0035>

8. Greimas, A. J., & Fontanille, J. (2007). *Semiotics of the sensible. From the state of matter to the state of mind* [Semiotika strastej. Ot sostojanija veshchej k sostojaniju dushy]. (I.G. Merkulova, Transl.). Moscow, Russia: URSS.

9. Kravchenko, A. V. (2001). *Sign, meaning, knowledge. An essay on the cognitive philology of language* [Znak, znachenije, znanije. Ocherk kognitivnoj filosofii yazyka]. Irkutsk: OGUP "Irkutsk regional publishing house".

10. Bickerton, D. (1990). *Language and species*. Chicago: University of Chicago Press.

11. Lakoff, G., Johnson, M. (1998). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York : Basic Books.

12. Rosch, E., & Lloyd, B.B. (1978). *Cognition and Categorization*. Hillslade, NJ: Lawrence Erlbaum.

13. Zasloukina, A. V. (2016). Semiotic space of the thymic category in modern English [Semiotychnyj prostir tymichnoi katehorii v suchasnoj anhlijskij movi]. *The topical issues of Roman and German philology and applied linguistics*, 11–12, 222–226.

14. Selivanova, O. O. (2008). *Modern linguistics: branches and problems* : textbook. Poltava: Dovkillia-K.

15. BNC. *The British National Corpus Database*. Retrieved from: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>.

16. Questia. *Online research library*. Retrieved from: <http://www.questia.com/>.

17. Wordnik. *Online English dictionary*. Retrieved from: <http://www.wordnik.com>.

18. Modern English literature library [Biblioteka sovremennoj angloyazychnoj literatury] : 47 volumes / D. Adams, P. Anderson, P. Anthony et al. CD-ROM; Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 98/Me/2000/XP.

19. Behta, I. A. (2004). *Narrator's discourse in English prose* [Dyskurs naratora v anhlomovnij prozi]. Kyiv: Hramota.

20. Serazhym, K. (2002). *Discourse as sociolinguial phenomenon: methodology, architectonics, variability (based on modern social and political essays)* [Dyskurs yak sotsiolihvalne yavyshe: metodolohiia, arhitektonika, variatyvnist (na materialah suchasnoi hazetnoi publitsystyky)]. Kyiv : PALIVODA.

21. Apresjan, Y. D. (1995). *Selected Works*. In 2 Volumes. Vol. II: *The integrated description of language and system lexicography* [Izbrannye trudy. V 2 tomah. Tom II: Integralnoe opisanie jazyka i sistemnaja leksikografija]. Moscow, Russia: Jazyki slovjanskoj kultury.

22. Austin, J. (1986). Word as action [Slovo kak dejstvie]. *New in foreign linguistics*, 17, 22–130.

23. Verhoturova, T. L. (2009). *Linguo-philosophical nature of "Observer" metacategory* [Lingvofilosofskaia priroda metakategorii "Nabliudatel"]. Extended abstract of Doct. Sci. Dissertation. Retrieved from: <http://www.dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-filologiya/a444.php>

24. Brin, D. (1997). *Infinity's Shore*. New York: Spectra.

25. Brooks, T. (1993). *The Elf Queen of Shannara*. New York: Random House USA.

26. Zaslonskaja, A. (2018). The Conceptual Outline of Perception in Terms of Greimassian Semiotic Theory. *Advanced Education*, 9, P. 140–147. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.109782>

27. Levyckyj, V. V. (Ed.), (2009). *Text analysis methods* [Metody analizu tekstu]. Chernivtsi: ChNU.

28. Jakobson, R. O. (2001). In search of the essence of language [V poiskah sushchnosti yazyka]. In Y. S. Stepanov (Eds.), *Semiotika: the Anthology* (pp. 111–126). Moscow: Delovaia kniga.

29. Ryabova, M. (1995). Temporal reference in the English language [Vremennaia referentsiia v angliiskom yazyke]. Extended abstract of Doct. Sci. Dissertation. Retrieved from: <http://www.dslib.net/germanskie-jazyki/vremennaja-referencija-v-angliiskom-jazyke.html>.

30. Zhukovska, V. V. (2005). Interconnection of lexical-semantic and grammatical features of the English verb [Vzajemozviazok leksyko-semantychnyh ta hramatychnyh harakterystyk anhlijskoho dijeslova]. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 23, 147–150.

31. Bondarko, A. V. (1987). *Functional grammar theory: Introduction. Aspectuality. Temporal localization. Temporality* [Teoriia funktsyonalnoj grammatiki: Vvedenije. Aspektualnost. Vremennaia lokalizovannost. Taksis]. SPb: Nauka.

32. Neisser, U. (1994). Multiple Systems: A New Approach to Cognitive Theory. *The European Journal of Cognitive Psychology*, Vol. 6, 3, 225–241.

33. Bova, B. (2010). *Star Brothers*. New York: Tor Books.

34. Piers, A. (2000). *Chthon*. Bloomington: Xlibris.